

Мукачівський державний університет
Гуманітарний факультет
Кафедра психології

Дипломна робота

05 – Соціальні та поведінкові науки / 053 – Психологія

**Вікові та соціально-психологічні характеристики
життєвого простору студентської молоді**

Виконав: студент 2 курсу, групи П-2м
спеціальності 053 «Психологія»

Шуфрич І.М.
(прізвище та ініціали)

Керівник

д.психол.н., проф. Щербан Т.Д
(прізвище та ініціали)

Рецензент

д.психол.н., проф. Гошовський Я.Ю.
(прізвище та ініціали)

Мукачево – 2019 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ЖИТТЄВИЙ ПРОСТІР УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ У СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЇ	6
1.1. Особистісний життєвий простір – генеза розуміння у психології.....	6
1.2. Вікові та соціально-психологічні характеристики особистісного життєвого простору.....	25
Висновки до першого розділу	36
РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТІСНОГО ПРОСТОРУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	37
2.1. Методична організація дослідження	37
2.2. Результати емпіричного аналізу особистісного простору сучасного студента	47
Висновки до другого розділу	58
РОЗДІЛ 3 ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОГО ПРОСТОРУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	60
3.1. Розробка та апробація програми тренінгу розвитку особистісного простору студентів.....	60
3.2. Оцінка ефективності тренінгу та психологічні особливості організації особистісного простору студентської молоді	78
Висновки до третього розділу	82
ВИСНОВКИ.....	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86

ВСТУП

Актуальність дослідження. За складних і суперечливих умов розвитку сучасного суспільства вкрай загострюються проблеми, пов'язані із процесом його гуманізації, визначенням пріоритету загальнолюдських цінностей, адаптивності та свободи розвитку особистості. Забезпечення ефективності вирішення складного комплексу цих проблем актуалізує потребу у глибокому пізнанні сутності інтеграційних характеристик психічних явищ та вимагає створення повноцінних теоретичних концепцій і моделей вивчення внутрішнього світу особистості. Тому дуже важливим є вивчення особистісного простору як психологічного феномену, яким охоплюється значний потенціал життєвої самореалізації людини.

Слід зазначити, що у вітчизняній та зарубіжній психологічній літературі розроблено цілу низку теоретичних концепцій, де використовуються поняття «життєвого простору», «образу світу», «образу Я», «суб'єктивного простору», «емпіричного Я», «психологічного простору» тощо, практичне застосування яких обмежене можливостями їх операціоналізації.

Стан дослідження означеної проблеми, особливо в межах вікових діапазонів розвитку (О. Бодальов, А. Большакова, Н. Мозгова, О. Калмикова, О. Сергеєнкова, І. Шаповал, Ю. Швалб, Т. Щербан та ін.), показує, що існуючі теоретичні конструкти є лише її схематичним окресленням, завдяки якому у подальших доробках вдасться визначити цілісну панораму становлення особистісного простору людини.

Актуальність проблеми, недостатній ступінь її розробленості, об'єктивно зростаючі потреби в оптимізації системи вищої освіти щодо створення належних умов для розвитку особистісного простору студентської молоді зумовили вибір теми дослідження: «Психологічні особливості формування особистісного простору студентської молоді».

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати поняття особистісного простору студентської молоді та емпірично перевірити психологічні особливості його формування засобами навчально-розвивального тренінгу.

Завдання дослідження:

- 1) на основі аналізу теоретико-методологічних підходів до вивчення проблеми особистісного простору студентської молоді виокремити його вікові та соціально-психологічні характеристики;
- 2) емпірично встановити характеристики особистісного простору студентської молоді у вимірі його структурно-функціональної організації;
- 3) розробити та апробувати програму навчально-розвивального тренінгу з конструювання особистісного простору студентів.

Об'єкт дослідження – життєвий простір особистості.

Предмет дослідження – психологічні умови та особливості формування особистісного простору студентської молоді.

Для досягнення мети та реалізації поставлених завдань було використано такі **методи дослідження**: *теоретичні* (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація наукової літератури з питань вивчення життєвого та особистісного простору студентської молоді); *емпіричні*: тестування із використанням методик: опитувальник «Суверенність психологічного простору» С. Нартової-Бочавер з метою оцінки цілісності меж особистості, семантичний диференціал «Образ життя» В. Серкіна для вивчення семантичної репрезентації образу життя студентів, методика діагностики соціально-психологічної адаптації К. Роджерса та Р. Даймонда, опитувальник діагностики самоактуалізації особистості О. Лазукіна в адаптації Н. Каліна, *формувальний експеримент* у вигляді тренінгу конструювання особистісного простору студентів; *методи математико-статистичної обробки даних*:: *непараметричний критерій Краскела-Уоллеса* для встановлення міжгрупових відмінностей у рівнях прояву основних психологічних характеристик суверенності, Т-критерій Вілкоксона для залежних вибірок. Статистична обробка даних здійснювалась за допомогою комп'ютерного забезпечення SPSS для Windows.

База дослідження. Науково-дослідницька робота здійснювалась на базі Мукачівського державного університету. У дослідженні взяли участь 102 особи

віком від 18-ти до 25-ти років – студенти Мукачівського державного університету.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в розробці та апробації навчально-розвивального тренінгу, спрямованого на конструювання особистісного простору студентської молоді.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел (69 найменувань). Основний зміст дипломної роботи представлений на 85 сторінках, загальний обсяг – 91 сторінка.

ВИСНОВКИ

Результатом теоретико-експериментального аналізу проблеми вивчення особистісного простору є положення, що особистісний простір як складне суб'єктивне утворення, виконує роль регулятора меж власного буття і виступає показником психологічного благополуччя людини.

Окреслення вікових та соціально-психологічних ознак особистісного простору студентської молоді торкається розгляду психологічних утворень їх когнітивної, мотиваційної, поведінкової та емоційної сфер, де провідна позиція відводиться активній регуляції особистісних меж життєвого простору з метою досягнення стійкої внутрішньої позиції. Особливості особистісного простору студентства визначаються змістом його вікових особливостей, особливостями становлення особистісної спрямованості та зрілості, рівнем соціально-психологічної адаптації та специфічністю особистісного самовизначення та самоактуалізації, системний взаємозв'язок між якими складає конфігурацію адаптаційних, мотиваційних та особистісноповедінкових характеристик.

Розглянуто феномен особистісного життєвого простору як одного з компонентів багатогранної структури життєвого простору студентської молоді у вигляді внутрішнього інтегрованого образу суб'єктного характеру, який забезпечує адекватний рівень соціально-психологічної адаптації та становлення соціальної зрілості, самоствердження і самоактуалізації сучасного студента.

Структурно-функціональна організація особистісного простору студентської молоді вміщує три компоненти, кожен з яких виконує свої специфічні функції: адаптаційний компонент виконує пристосувальну, контролюючу та захисну функції; мотиваційний – стабілізуючу, ідентифікаційну та інноваційну; а особистісно-поведінковий компонент – організуючу, комунікативну та акумулюючу функції.

Послідовність реалізації емпірико-діагностичного дослідження відображено у діагностичній констатації його адаптаційних, мотиваційних та особистісно-поведінкових компонентів. Встановлено, що високі показники суверенності психологічного простору студентів найчастіше зумовлюють такі

характерологічні якості та способи взаємодії з оточуючими як відповідальність, пряmlinійність, недовірливість та схильність до особистісної автономності. Семантична репрезентація «образу життя» досліджуваних студентів методом знаходження семантичної універсалії сукупності стійких і схожих оцінок дає змогу виділити такі його ознаки як компромісний, позитивний, егоїстичний, відкритий, демократичний.

З огляду на отримані результати дослідження обґрунтовано специфіку та закономірності функціонування особистісного простору студентів: структурні компоненти особистісного простору у функціонально-циклічному прояві оформлені у відповідні зони – адаптаційно-поведінкової активності, адаптаційно-мотиваційної спрямованості та особистісно-мотиваційної рефлексії, кожна з яких визначається особливостями оптимального режиму функціонування через сформованість мотиваційної зрілості та рефлексивної компетентності студентів.

Структурні компоненти та функціональні зони в організації особистісного простору студентської молоді стосуються інтегральних характеристик людини, в яких зосереджені найбільш виражені та інформативні особистісні прогностичні детермінанти самовираження та самоактуалізації, що розгортаються в різноманітних аспектах життя і програмах самореалізації особистості і дають можливість сучасному студентству стати не тільки носієм, але й творцем і розповсюджувачем соціальної культури.

Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо у теоретичному осмисленні та емпіричному вивченні проблеми внутрішньої просторової конфігурації соціально-психологічної дійсності в межах інших вікових груп, а також у впровадженні психотехнологій формування особистісного простору студентської молоді шляхом вдосконалення існуючих та побудови нових навчальних програм.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>